

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук

ЗАТВЕРДЖЕНО
Гуманітарно-педагогічний факультет

23 травня 2025 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ**

Галузь знань 035 «Філологія»

Спеціальність 035.041 «Філологія (германські мови та літератури (переклад включно), перша англійська)», 035.043 «Філологія (германські мови та літератури (переклад включно), перша німецька)»

Освітня програма «Філологія (германські мови та літератури (переклад включно), англійська мова та друга іноземна мова)», «Філологія (германські мови та літератури (переклад включно), німецька мова та друга іноземна мова)»

Розробник: Силка О.З., професор кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, доктор історичних наук, професор

Київ – 2025 р.

Опис навчальної дисципліни

В межах вивчення навчальної дисципліни «Історія української державності» є процеси, явища, історичні факти, закономірності й особливості історичного розвитку державотворення та самоврядування на теренах України в період від давніх часів до наших днів. «Історія української державності» як навчальна дисципліна дозволить студентам синтезувати набуті знання у відповідне світосприйняття та високу політичну культуру; творчо застосовувати набуті знання з історії української державності в повсякденній діяльності, для орієнтації у суспільно-політичному житті, оцінювання суспільних явищ, подій; формувати власну наукову позицію щодо актуальних політичних проблем сьогодення; самостійно осмислювати закономірності історичного розвитку. Основним завданням дисципліни є використання новітніх здобутків історичної науки у викладанні вітчизняної історії; підвищення наукового і виховного рівня викладання; забезпечення реалізації в навчальному процесі принципів історизму і об'єктивності в оцінці фактів, явищ, подій; гуманістичної спрямованості історичної освіти, орієнтованості її на пріоритет загальнолюдських цінностей; досягнення наступності в історичній освіті на етапі вищої школи у порівнянні з загальноосвітньою школою.

- сформувати у студентів цілісне уявлення про історичний розвиток української державності на основі джерел та наукової літератури;- закласти підвалини української історичної свідомості.- виховати фахівців, здатних аналізувати та використовувати історичний досвід у вирішенні актуальних проблем сучасної України. Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	
Освітній ступінь	бакалавр
Спеціальність	035.041 «Філологія (германські мови та літератури (переклад включно), перша англійська)», 035.043 «Філологія (германські мови та літератури (переклад включно), перша німецька)
Освітня програма	«Філологія (германські мови та літератури (переклад включно), англійська мова та друга іноземна мова)», «Філологія (германські мови та літератури (переклад включно), німецька мова та друга іноземна мова)»
Характеристика навчальної дисципліни	
Вид	обов'язкова
Загальна кількість годин	120
Кількість кредитів ECTS	4
Кількість змістових модулів	2
Курсовий проект (робота) (за наявності)	—
Форма контролю	Екзамен
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм здобуття вищої освіти	
Денна форма здобуття вищої освіти	Заочна форма здобуття вищої освіти
Рік підготовки	1 (2025/2026 н.р.)
Семестр	1
Лекційні заняття	30 год.
Практичні, семінарські заняття	30 год.
Лабораторні заняття	-
Самостійна робота	60 год.
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття	4 год.

вищої освіти	
--------------	--

1. Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є послідовне вивчення державно-політичного, соціально-економічного, духовного, етнічного, культурного розвитку українського народу в контексті розвитку світової цивілізації з урахуванням профілю університету.

Завдання навчальної дисципліни:

- сформулювати у студентів цілісне уявлення про історичний розвиток українського народу на основі джерел та наукової літератури;
- закласти підвалини української свідомості;
- виховати фахівців, здатних аналізувати та використовувати історичний досвід у вирішенні актуальних проблем сучасної української державності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати основні теоретичні положення, важливі вузлові проблеми усіх тем програми, загальні закономірності історичного розвитку; складні та суперечливі явища, процеси в історії суспільно-політичного та культурного життя України у зв'язку із світовою цивілізацією; тенденції економічного розвитку України і, особливо, її агропромислового комплексу; добре орієнтуватись в історичних джерелах і новітній науковій літературі;

вміти синтезувати набуті знання у відповідне світосприйняття та високу політичну культуру; творчо застосовувати набуті знання з історії України у повсякденній діяльності, для орієнтації у суспільно-політичному житті, оцінювання суспільних явищ, подій; формувати власну наукову позицію щодо актуальних політичних проблем сьогодення; самостійно осмислювати закономірності історичного розвитку.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК):

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі філології (лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу) в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 5. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел

Програмні результати навчання навчальної дисципліни:

РН03. Організовувати процес свого навчання й самоосвіти.

РН05. Співпрацювати з колегами, представниками інших культур та релігій, прибічниками різних політичних поглядів тощо.

2. Програма та структура навчальної дисципліни

– повного терміну денної форми здобуття вищої освіти

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усьо	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб.	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Українська державність: витоки, форми, тенденції												
Тема 1. Вступ до курсу «Історія української державності».	10	2	2			6						
Тема 2. Генеза української державності в епоху середньовіччя: наукова полеміка	10	2	2			6						
Тема 3. Литовсько-польський період української історії	10	2	2			6						
Тема 4–5. Козацько-гетьманська держава (сер. XVII ст. – кін. XVIII ст.)	10	4	4			2						
Тема 6. Відродження ідеї українського національного самовизначення та державності в XIX ст.	10	2	2			6						
Тема 7. Нові тенденції в суспільно-політичному житті України на початку XX ст.	10	2	2			6						

Разом за змістовим модулем 1	60	14	14			32						
Змістовий модуль 2. На шляху до відродження та боротьба за державність (XX – поч. XXI ст.)												
Тема 8. Українська революція та альтернативи державотворення (1917-1921 рр.)	8	2	2			4						
Тема 9. Радянська форма державності в Україні в умовах тоталітаризму	8	2	2			4						
Тема 10. Україна і друга світова війна: нова Парадигма	8	2	2			4						
Тема 11. Зміни в політичному житті України (др. пол. 40– 80-х рр. XX ст.)	8	2	2			4						
Тема 12–13. Державотворчі процеси в незалежній Україні наприкінці XX – на початку XXI ст.	12	4	4			4						
Тема 14. Україна і світ: геополітичний фактор в історичній ретроспективі.	8	2	2			4						
Тема 15. Аграрний сектор економіки України: історія та сучасність	8	2	2			4						
Разом за змістовим модулем 2	60	16	67			28						
Усього годин	120	30	30			60						

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ до курсу «Історія української державності».	2
2	Тема 2. Генеза української державності в епоху середньовіччя: наукова полеміка	2
3	Тема 3. Литовсько- польський період української історії	2
4	Тема 4–5. Козацько-гетьманська держава (сер. XVII ст. – кін. XVIII ст.)	4
5	Тема 6. Відродження ідеї українського національного самовизначення та державності в XIX ст.	2
6	Тема 7. Нові тенденції в суспільно-політичному житті України на початку XX ст.	2
7	Тема 8. Українська революція та альтернативи державотворення (1917– 1921 рр.)	2
8	Тема 9. Радянська форма державності в Україні в умовах тоталітаризму	2
9	Тема 10. Україна і друга світова війна: нова парадигма	2
10	Тема 11. Зміни в політичному житті України (др. пол. 40–80-х рр. XX ст.)	2
11	Тема 12–13. Державотворчі процеси в незалежній Україні наприкінці XIX – на початку XXI ст.	4
12	Тема 14. Україна і світ: геополітичний фактор в історичній ретроспективі	2
13	Тема 15. Аграрний сектор економіки України: історія та сучасність	2

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Методичне заняття	2
2	Тема 2. Державотворчі традиції на території України в стародавню добу: гіпотези та докази	2
3	Тема 3. Державотворчі традиції Русі	2
4	Тема 4. Українські землі у XIV – I пол. XVII ст.: політичні, соціально-економічні та культурні аспекти	2
5	Тема 5. Українська державність в II половині XVII ст.	2
6	Тема 6. Функціонування державних механізмів на українських землях у XVIII ст.	2
7	Тема 7. Суспільно-політичний рух в Україні у XIX ст.	2
8	Тема 8. Національно-демократичні сили в боротьбі за українську державність (поч. XX ст.)	2
9	Тема 9. Боротьба за відновлення державності українського народу (1917–1921 рр.)	2
10	Тема 10. Суспільно-політичний розвиток українських	2

	земель у міжвоєнний період	
11	Тема 11. Проблеми української державності в роки Другої світової війни	2
12	Тема 12. Суспільно-політичні трансформації в Україні (1945–1991 рр.)	2
13	Тема 13. Теорія та практика державного будівництва в умовах незалежності України	2
14	Тема 14. Українська держава на сучасному етапі. Російсько-українська війна (з 2014 р.).	2
15	Тема 15. Розвиток аграрного сектору України в історичній ретроспективі	2

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Первісне суспільство і перші державні утворення на території України. Східні слов'яни. Зародження української державності. Русь.	6
2	Тема 2–3. Галицько-Волинська держава – спадкоємиця Русі. Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав. Українські землі у складі Речі Посполитої (II пол. XVI ст. – I пол. XVII ст.)	12
3	Тема 4–5. Виникнення українського козацтва. Запорозька Січ. Українська національна революція середини XVII ст. і становлення козацької державності. Наступ царизму на козацьку державність, правобережні та західноукраїнські землі під владою Польщі в другій половині XVII–XVIII ст.	2
4	Тема 6–7. Українські землі у складі Російської та Австрійської імперії (кін. XVIII – I пол. XIX ст.). Україна у другій половині XIX ст. Українське національне відродження. Український культурно-національний рух. Україна на початку XX ст. (1900 р. – лютий 1917 р.).	12
5	Тема 8–9. Українські національно-визвольні змагання 1917–1921 рр. Економічний та соціально-політичний стан України в 20 – 30-х рр. XX ст.	8
6	Тема 10. Українська державність в період Другої світової війни (1939–1945 рр.).	4
7	Тема 11. Україна в роки відбудови і подальшого розвитку народного господарства (1945–1950 рр.). Соціально-економічні та політичні процеси в Україні в другій половині 50-х – середині 80-х рр. Поглиблення кризи тоталітаризму в СРСР і проголошення незалежності України (1985–1991 рр.)	4
8	Тема 12–13. Україна в умовах розбудови незалежності наприкінці XX – на початку XX ст.	8
9	Тема 14. Російсько-українська війна (з 2014 р.): геополітичні чинники розв'язання.	4

10	Тема 15. Аграрний сектор економіки України: історія та сучасність	4
	Разом	60

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

- усне або письмове опитування;
- тестування;
- захист практичних робіт;
- захист презентацій;
- екзамен.

7. Методи навчання:

- методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності: вербальні методи передачі і сприймання навчальної інформації (розповідь, лекція), наочні (ілюстрація, презентація), практичні (вправи, групові та індивідуальні завдання);
- методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: метод створення ситуації новизни навчального матеріалу, метод опори на життєвий досвід студентів, метод пізнавальних ігор, метод створення відчуття успіху в навчанні, Метод стимулювання обов'язку і відповідальності в навчанні;
- методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності: метод усного опитування, індивідуальне опитування, фронтальна (побіжна) перевірка, групова перевірка, письмовий контроль, тестові методи перевірки знань, екзамен.

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України».

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Українська державність: витоки, форми, тенденції		
Тема 1. Вступ до курсу «Історія української державності».		
Практична робота 1.	Усе опитування, тест	5
Самостійна робота 1.	Аналіз основних груп джерел з історії української державності	5
Тема 2. Генеза української державності в епоху середньовіччя: наукова полеміка		
Практична робота 2.	Усе опитування, тест	5
Самостійна робота 2.	Створення схеми правлячої верхівки держави Русь	5
Тема 3. Литовсько-польський період української історії		
Практична робота 3.	Усе опитування, тест	5
Самостійна робота 3.	Моніторинг основних державотворчих засад Великого князівства Литовського та Речі Посполитої	5

Тема 4-5. Козацько-гетьманська держава (сер. XVII ст. – кін. XVIII ст.)		
Практична робота 4.	Усе опитування, тест	5
Самостійна робота 4.	Створення презентації з проблематики української державності у козацько-гетьманський період	5
Практична робота 5.	Усе опитування, тест	5
Самостійна робота 5.	Творча робота на тему: «Меморіалізація та комомеративні практики щодо українського козацтва в Україні та світі»	5
Тема 6. Відродження ідеї українського національного самовизначення та державності в XIX ст.		
Практична робота 6.	Усе опитування, тест	5
Самостійна робота 6.	Аналіз основних концепцій відродження української державності	5
Тема 7. Нові тенденції в суспільно-політичному житті України на початку XX ст.		
Практична робота 7.	Усе опитування, тест	5
Самостійна робота 7.	Порівняльний аналіз історичних підвалин для відновлення української державності в межах Російської та Австро-Угорської імперій	5
Модульна контрольна робота 1.		30
Всього за модулем 1		100
Модуль 2. На шляху до відродження та боротьба за державність (XX – поч. XXI ст.)		
Тема 8. Українські національно-визвольні змагання та альтернативи державотворення (1917–1921 рр.)		
Практична робота 8.	Усе опитування, тест	5
Самостійна робота 8.	Захист презентації на тему «Українські державотворці у 1917–1921 рр.»	5
Тема 9. Радянська форма державності в Україні в умовах тоталітаризму		
Практична робота 9.	Усе опитування, тест	5
Самостійна робота 9.	Творча робота на тему «Моя родина в умовах становлення радянської влади в Україні»	5
Тема 10. Українська державність в умовах Другої світової війни		
Практична робота 10.	Усе опитування, тест	5
Самостійна робота 10.	Представлення діаграми, створеної на основі аналізу проблемних питань, пов'язаних із процесами боротьби за українськість у 1939–1945 рр.	5
Тема 11. Зміни в політичному житті України (др. пол. 40 – 80-х рр. XX ст.)		
Практична робота 11.	Усе опитування, тест	5
Самостійна робота 11.	Моніторинг преси 1940 – 1980-х рр. на предмет просування радянських наративів	5
Тема 12–13. Державотворчі процеси в незалежній Україні наприкінці XX – на початку XXI ст.		
Практична робота 12.	Усе опитування, тест	5
Самостійна робота 12.	Підготовки тез до студентської наукової конференції або вебінару	5
Практична робота 13.	Усе опитування, тест	5
Самостійна робота 13.	Виступ на студентській науковій конференції або вебінарі	5
Тема 14. Україна і світ геополітичний фактор в історичній ретроспективі		

Практична робота 14.	Усе опитування, тест	5
Самостійна робота 14.	Проведення опитування в межах родини на визначену тему	5
Тема 15. Аграрний сектор економіки України: історія і сучасність		
Практична робота 15.	Усе опитування, тест	5
Самостійна робота 15.	Підготовка інформаційного матеріалу з проблематики історії НУБіП України	5
Модульна контрольна робота 2.		20
Всього за модулем 2		100
Навчальна робота	$(M1 + M2)/2 \cdot 0,7 \leq 70$	
Екзамен/залік	30	
Всього за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100$	

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	Відмінно
74-89	Добре
60-73	Задовільно
0-59	Незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання	кладач і студенти зобов'язані керуватися документами, що регламентують освітній процес в НУБіП України (https://nubip.edu.ua/node/12654). Зокрема, роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання практичних занять та модулів відбувається за заявою, яку підписує лектор, завідувач кафедри міжнародних відносин і суспільних наук та декан гуманітарно-педагогічного факультету.
Політика щодо академічної доброчесності	кладач і студенти зобов'язані керуватися документами, що регламентують академічну доброчесність, антикорупційні дії, протидію сексуальним домаганням і дискримінації в НУБіП України (https://nubip.edu.ua/node/166683)
Політика щодо відвідування	кладач і студенти зобов'язані керуватися документами, що регламентують освітній процес в НУБіП України (https://nubip.edu.ua/node/12654). Так, відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (за погодженням із деканом гуманітарно-педагогічного факультету).

9. Навчально-методичне забезпечення:

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn - <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=3692>

- Strilets V. V. History of Ukrainian statehood. Textbook. Kyiv: Publishing House "СР "COMPRINT", 2021. 252 p. Режим доступу: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u362/88vasyl_strilets_history.18.01.new_1.pdf

- Kravchenko N. B. History of Ukrainian Statehood: XX – the beginning of the XXI century. Textbook for students of English-speaking groups. Kyiv: Editing and Publishing Division NUBiP of Ukraine, 2017. 412 p. Режим доступу:

https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u362/kravchenko._history_of_ukrainian_statehood_xx-xxi_centure.pdf.

- Kravchenko N. B. Methodological recommendations on discipline «History of Ukrainian Statehood» for students of English-speaking groups. Kyiv: Editing and Publishing Division NUBiP of Ukraine, 2018. 181 p. Режим доступу: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u362/kravchenko_angl_methodological_recommendations.pdf
- Історія і культура України [Електронний ресурс] : навчальний посібник / Н.М. Левицька, С.І. Береговий, О.З. Силка та ін. Київ, 2020. 496 с. Режим доступу: <http://elibrary.nuft.edu.ua/library/DocDownloadForm?docid=394012>
- Історія та культура України: конспект лекцій для здобувачів освітнього ступеня «Бакалавр» усіх спеціальностей денної та заочної форм навчання [Електронний ресурс] / Н.М. Левицька, С.І. Береговий, С.Б. Буравченкова, О.З. Силка та ін. Київ : НУХТ, 2020. 197 с. Режим доступу: <http://elibrary.nuft.edu.ua/library/DocDownloadForm?docid=392819>
- Історія державності та культури України [Електронний ресурс]: курс лекцій / Н.М. Левицька, С.І. Береговий, С.Б. Буравченкова, О.З. Силка та ін. Київ, 2022. 302 с. Режим доступу: <http://elibrary.nuft.edu.ua/library/DocDownloadForm?docid=405987>

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Акт проголошення незалежної України: Постанова Верховної Ради України від 24 серпня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12>
2. Бажан О., Мицик Ю. Коротка історія України: від трипільців до кіборгів. Київ : Кліо, 2020. 288 с.
3. Бачинська О., Чухліб Т., Щербак В. Українське козацьке бароко. Київ : Кристал Бук, 2015. 400 с.
4. Біляєва С. О. Слов'янські та тюркські світи в Україні. Київ : Олег Філюк, 2016. 524 с.
5. Біляєва С. О. На розі двох світів: історична спадщина України та Литви. Київ : Гілея, 2018. 72с.
6. Велика війна 1914–1918 рр. і Україна : у 2-х кн. Кн. 2 : Мовою документів і свідчень / упор. О. Реєнт. Київ : Кліо, 2015. 288 с.
7. Веселова О. М., Марочко В. І., Мовчан О. М. Голодомори в Україні, 1921–1923, 1932–1933 1946–1947: Злочини проти народу. 2-е вид., допов. Київ ; Нью-Йорк : Вид-во М. П. Коць. URL: Режим доступу : <http://resource.history.org.ua/item/0001520>
8. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної нації ХІХ–ХХ століття. Київ : YakaBoo, 2019. 652 с.
9. Грушевський М. С. Ілюстрована історія України. Нью-Йорк. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/2650/file.pdf>
10. Дисиденти. Антологія текстів. [Електронний ресурс] / упоряд. : О. Сінченко, Д. Стус, Л. Фінберг. Київ : Дух і Літера, 2018. 656 с. Режим доступу : <http://resource.history.org.ua/item/0013800>
11. Донбас і Крим: ціна повернення [Електронний ресурс]. / Ред. кол.: В. П. Горбулін та ін. Київ : НІСД, 2015. 474 с. Режим доступу: <http://resource.history.org.ua/item/0013706>

- 12.Каліновська О., Криштопа О., Назаренко Є. Неоголошена війна. Невідомі факти і хроніки АТО [Електронний ресурс]. Харків : Інститут стратегічних досліджень, 2015. 512 с. Режим доступу: <http://resource.history.org.ua/item/0010339>
- 13.Кононенко В. Модернізація Гетьманщини: проекти української адміністрації 1687–1764 рр. Київ, 2017. 305 с.
- 14.Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-D0%B2%D1%80>
- 15.Красножон А. В. Фортеці та міста Північно-західного Причорномор'я (XV–XVIII ст.). Чорномор'я, 2018. 312 с.
- 16.Лазарович М. Російсько-українська війна (2014–2017 роки): короткий нарис [Електронний ресурс]. Івано-Франківськ : «Лілея-НВ», 2017. 240 с. Режим доступу: <http://resource.history.org.ua/item/0014647>
- 17.Макаров А. Світло українського бароко. Київ : Мистецтво. 288 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0011454>
- 18.Мицик Ю. А., Степенькин С. Ю. Як козаки воювали. Дніпро. 302 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000012926>
- 19.Між неволею і незалежністю. 18–22 лютого 2014 року: Хронологія останніх днів Революції Гідності. / Підготував Вишебаба П. : [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2015/02/18/147385>
- 20.Овсієнко В. Світло людей: Мемуари та публіцистика. [Електронний ресурс]. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : ТОВ «Видавництво «КЛІО», 2018. 512 с. Режим доступу : <http://resource.history.org.ua/item/0013847>
- 21.Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. Київ : КСД, 2021. 512 с.
- 22.Реєнт О. П., І. А. Коляда. Усі гетьмани України: легенди, міфи, біографії. Харків : Фоліо, 2017. 415 с.
- 23.Сапура О. В. Народні художні промисли України. Київ : АРД, 2015. 256 с.
- 24.Соціополітичний простір ранньомодерної України. Історичні нариси / В. Смолій та інші. Київ : Інститут історії України НАНУ, 2018. 614 с.
- 25.Смольницька М. Горбачовська «перебудова» як офіційний шлях до опанування радянськими громадянами приватної діяльності. 2016. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/Uxxs_2016_21_7
- 26.Українська держава другої половини XVII–XVIII ст.: політика, суспільство, культура. Київ : Інститут історії України НАН України, 2015. 671 с.
- 27.Український Гетьманат: нариси історії національного державотворення XVII–XVIII ст. У 2 кн. Кн. 1 / за ред. В. Смолій. Київ : Інститут історії України НАН України, 2018. 610 с.; Кн. 2. 580 с.

Інформаційні ресурси

28. Інститут історії України. <http://www.history.org.ua/uk>
29. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. <http://www.nbuv.gov.ua/>
30. Національна історична бібліотека України. www.nibu.kiev.ua/
31. Онлайн-підручники з історії України. <http://ukrlibrary.com.ua>
32. Український інститут національної пам'яті. <https://uinp.gov.ua>

33. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського.
http://archeos.org.ua/?page_id=42